

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «Інвестиційно-інноваційний менеджмент»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Логістика

за темою— Теоретичні основи інноваційного менеджменту

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.08.2022 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від
15.08.2022 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, к.е.н.,
Глазунова О.О., голова циклової комісії економіки та управління, к.е.н., доцент
Скрипнюк К.О.

Рецензенти:

1. Старший викладач циклової комісії економіки та управління КЛК
ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Цимбалістова
О.А.

2. Професор кафедри логістики НАУ, доктор економічних наук,
професор, експерт Українського логістичного альянсу (УЛА) Смерічевська С.В.

План лекції:

1. Економічна сутність інвестицій, їх класифікація та роль.
2. Поняття інвестиційної діяльності підприємства та її особливості.
3. Сутність і зміст інвестиційного менеджменту та його місце в системі загального менеджменту підприємства.

Рекомендована література:

Основна:

1. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 432 с.
2. Інвестування : компендіум / С.М. Безродна, Н.В. Миськова. Чернівці, 2013. 200 с.
3. Кавецький В. В., Причепя І. В., Нікіфорова Л. О. Економічне обґрунтування інноваційних рішень: навч. посібник. Вінниця: ВНТУ, 2016. 136 с.
4. Микитюк П. П. Інвестиційно-інноваційний менеджмент: навч. пос. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ». 2015. 452 с.
5. Управління інноваційними проектами: навч. посібник / уклад.: Н.Н. Пойда-Носик, І.І. Черленяк. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. 360 с.
6. Управління інноваційною діяльністю: магістерський курс: підручник / Б.М. Андрушків, О.Б. Бойко, Ю.Я. Вовк, І.П. Вовк, О.М. Владимир, П.Д. Дудкін, І.А. Кінаш, Л.Я. Малюта, Н.Ю. Мариненко, Л.М. Мельник, Г.С. Нагорняк, І.С. Нагорняк, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, О.В. Скидан, І.І. Стойко, І.Б. Федішин, Р.П. Шерстюк. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. 1146 с.
7. Управління інноваціями: навч. посібник / О.І. Гуторов, Л.І. Михайлова, І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок. Вид. 2-ге, доп. Харків: «Діса плюс», 2016. 266 с.
8. Чайковська М.П. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Одеса: Одеський національний ун-т імені І. І. Мечникова, 2015. 382 с.

Додаткова:

9. Костюкевич Р.М. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник / Рівне: НУВГП, 2011. 270 с.
10. Сазонець І.Л., Федорова В.А. Інвестування : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2011. 312 с.
11. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: навч. посібник. К. : МАУП, 2013. 184 с.

12. Менеджмент інвестиційної діяльності : підручник / М.П. Бутко, І.М. Бутко, М.Ю. Дітковська та ін. ; за заг. ред. М.П. Бутка. К. : Центр учбової літератури, 2018. 480 с.

13. Попадинець Н.М., Журавель Ю.В. Інвестиційно-інноваційний розвиток національної економіки на засадах діджиталізації та дизайн-менеджменту. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2019. Випуск 3 (81). С. 132–135.

14. Управління інноваційними проектами в умовах міжнародної інтеграції: монографія / О.О. Охріменко, Н.Є. Скоробогатова, І.М. Манаєнко, Р.С. Яресько. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. 262 с.

15. Левицька С.О., Полухович М.Д. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог: Видво НУ»ОА», березень 2017. № 4 (32). С. 55–58.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

16. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

17. Закон України «Про інвестиційну діяльність» N 1561-XII (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

18. Законодавча база України. URL : Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>

Текст лекції

1.1 Економічна сутність інвестицій, їх класифікація та роль

Економічний прогрес національних економік, об'єктивно обумовлений циклічністю відбудовних процесів, консолідується інвестиційною діяльністю.

Інвестиції – одна з найбільше часто використовуваних в економічній системі категорій як на макро-, так і на мікрорівні. Однак, незважаючи на виняткову увагу дослідників до цієї ключової економічної категорії, наукова думка дотепер не виробила універсальне визначення інвестицій, що відповідало б потребам як теорії, так і практики, а також було б адекватним з позицій конкретного суб'єкта їхнього здійснення.

Різноманіття підходів до трактування «інвестиції» у сучасній вітчизняній і закордонній літературі в значній мірі визначається широтою сутнісних сторін цієї складної економічної категорії.

Узагальнюючи розглянуті підходи до визначення поняття інвестиції, можна виділити наступні найбільш істотні їхні ознаки:

- потенційна здатність інвестицій приносити дохід;
- процес інвестування, як правило, пов'язаний з перетворенням частини накопиченого капіталу в альтернативні види активів економічного суб'єкта (підприємства);

- у процесі здійснення інвестицій використовуються різноманітні інвестиційні ресурси, які характеризуються попитом, пропозицією й ціною;
- цілеспрямований характер вкладення капіталу в які-небудь матеріальні й нематеріальні об'єкти (інструменти);
- наявність строку вкладення (цей строк завжди індивідуальний і визначати його заздалегідь неправомірно);
- вкладення здійснюються особами, названими інвесторами, які переслідують свої індивідуальні цілі, не завжди пов'язані з витягом безпосередньої економічної вигоди;
- наявність ризику вкладення капіталу, що означає, що досягнення цілей інвестування носить імовірнісний характер.

Розглянуті підходи, а також положення Закону України «Про інвестиційну діяльність», дозволяють сформулювати наступне поняття інвестицій.

Інвестиції – всі види майнових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницького й іншого видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави, спрямована на реалізацію інвестицій.

З метою ведення обліку, аналізу і планування інвестиції класифікують за окремими ознаками.

1. За об'єктами вкладення коштів (майна). Виділяють реальні та фінансові інвестиції.

Реальні інвестиції – це вкладення коштів у реальні активи як матеріальні (будівлі, споруди, товарно-матеріальні цінності), так і нематеріальні (патенти, ліцензії, “ноу-хау”, техніка, науково-практична, технологічна та інша документація).

Фінансові інвестиції – вкладення коштів у різні фінансові інструменти (фондові цінні папери, цільові банківські вкладення, депозити, паї і т. д.).

2. За характером участі в інвестиційному процесі. Виділяють прямі та непрямі інвестиції.

Прямі інвестиції – характеризуються безпосередньою участю інвестора у виборі об'єктів інвестування і вкладенні коштів (здійснюється у формі кредиту без інвестиційних посередників з метою оволодіння контрольним пакетом акцій компанії).

Непрямі інвестиції – під ними розуміють інвестування, опосередковане третіми особами (інвестиційними або фінансовими посередниками).

3. За формами власності інвесторів. Розрізняють державні, приватні, іноземні та спільні інвестиції.

Державні інвестиції – це вкладення, які здійснюють центральні і місцеві органи влади та управління за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і залучених коштів.

Приватні інвестиції – вкладення коштів громадянами, а також підприємствами недержавних форм власності.

Спільні інвестиції – вкладення, що здійснюються суб'єктами даної країни

та іноземних держав, а також інвестиції підприємств за участю іноземних інвесторів.

Іноземні інвестиції – вкладення, які здійснюються іноземними громадянами, юридичними особами та державами.

4. За періодом інвестування. Виділяють короткострокові та довгострокові інвестиції.

Короткострокові інвестиції – це вкладення капіталу на період, що не перевищує одного року.

Довгострокові інвестиції – вкладення капіталу на період більше одного року. Довгострокові інвестиції деталізуються таким чином: а) до двох років; б) від двох до трьох років; в) від трьох до п'яти років; г) більше п'яти років.

5. За регіональною ознакою. Виділяють інвестиції внутрішні та зовнішні.

Внутрішні інвестиції – вкладення коштів в об'єкти інвестування, розташовані в територіальних межах даної країни.

Зовнішні інвестиції – вкладення коштів в об'єкти інвестування, розташовані за межами даної країни.

Наведена класифікація інвестицій відображає їх найістотніші ознаки. У наукових джерелах трапляються також інші класифікації.

1.2. Поняття інвестиційної діяльності та її особливості

Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави, спрямованих на реалізацію інвестиційних програм з метою отримання доходу або прибутку. Загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності в Україні зафіксовані в Законі “Про інвестиційну діяльність”: органи влади не мають права втручатися в інвестиційну діяльність юридичних та фізичних осіб, якщо вона не суперечить діючому законодавству; добровільний характер інвестування; економічна захищеність інвестицій з боку держави; свобода вибору критеріїв інвестиційної діяльності.

Інвестиційна діяльність підприємства - цілеспрямований процес пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів, інструментів інвестування, формування збалансованої за обраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційний портфель) і забезпечення її реалізації.

Інвестиційна діяльність може відбуватися у формі:

- *приватного інвестування*, яке здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями і релігійними організаціями;

- *державного інвестування*, яке фінансується з державного, місцевих бюджетів і державними підприємствами;

- *іноземного інвестування* – позикові та кредитні ресурси міжнародних інвестиційних інститутів, зарубіжних корпорацій, спільних підприємств;

- *спільного інвестування* – кошти і цінності громадян, юридичних осіб України та іноземних держав.

Здійснюючи інвестиційну діяльність, підприємство виступає як інвестор.

Інвестор – це суб'єкт інвестиційної діяльності, який приймає рішення про вкладення власних, позикових або залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування.

Учасники інвестиційної діяльності – громадяни та юридичні особи України, інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень або на підставі доручення інвестора.

Суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних країн, а також держава в особі уряду.

Як передбачено законодавством, інвестори можуть виступати в якості: а) покупців (якщо вони купують страхові поліси, ощадні сертифікати комерційних банків і т. д.); б) продавців; в) замовників (під час укладання договору-підряду на будівництво); г) кредиторів. Інвесторам надається широке коло повноважень відповідно до їх економічної самостійності. Це, перш за все, визначення цілей, спрямованості, видів та обсягів інвестицій, визначення складу інших учасників інвестиційної діяльності.

Об'єктом інвестиційної діяльності є майно в різних формах, на яке витрачено інвестиції та яке використовується для отримання прибутку: основні та оборотні кошти, цінні папери, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, майнові права.

Суб'єкти інвестиційної діяльності реалізують власні економічні інтереси, вступаючи в певні взаємовідносини на інвестиційних ринках. Ці ринки регулюють процес обміну інвестиціями та інвестиційними об'єктами.

Керування інвестиційною діяльністю перебуває в тісному взаємозв'язку з операційною (виробничою), фінансовим і іншим видами діяльності, здійснюваними підприємством. Коло розв'язуваних при цьому основних завдань представлений у табл. 1.

Основу інвестиційної діяльності підприємства (фірми) становить реальне інвестування.

Таблиця 1

Система основних завдань, спрямованих на реалізацію головної мети керування інвестиційною діяльністю підприємства

Головна мета керування інвестиційною діяльністю	Основні завдання, розв'язувані в процесі інвестиційної діяльності	
МАКСИМІЗАЦІЯ ДОБРОБУТУ ВЛАСНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА В ПОТОЧНОМУ І ПЕРСПЕКТИВНОМУ	1.	Забезпечення високих темпів розвитку операційної діяльності підприємства за допомогою інвестування
	2.	Забезпечення максимальної прибутковості (прибутковості) вкладених реальних і фінансових інвестицій у діяльність підприємства в цілому при передбачуваному рівні інвестиційного ризику
	3.	Забезпечення мінімізації інвестиційного ризику окремих реальних і фінансових інвестицій і інвестиційної діяльності підприємства в цілому при передбачуваному рівні їхньої прибутковості (прибутковості)

4.	Забезпечення оптимальної ліквідності інвестицій і можливостей швидкого реінвестування капіталу при зміні зовнішніх і внутрішніх умов здійснення інвестиційної діяльності
5.	Забезпечення формування достатнього обсягу інвестиційних ресурсів і оптимальної їхньої структури відповідно до прогнозованих обсягів інвестиційної діяльності
6.	Забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі здійснення інвестиційної діяльності
7.	Пошук шляхів, які сприяють прискоренню реалізації діючої інвестиційної програми підприємства.

Реальні інвестиції характеризують вкладення капіталу у відтворення основних коштів, в інноваційні нематеріальні активи (інноваційні інвестиції), у приріст запасів товарно-матеріальних цінностей і інші об'єкти інвестування, пов'язані зі здійсненням операційної діяльності підприємства або поліпшенням умов праці й побуту персоналу. На більшості підприємств реальне інвестування є в сучасних умовах єдиним напрямком інвестиційної діяльності, що визначає високу роль керування реальними інвестиціями в системі інвестиційної діяльності підприємства.

Здійснення реальних інвестицій характеризується рядом особливостей, основними з яких є:

1) Реальне інвестування є головною формою реалізації стратегії економічного розвитку підприємства. Основна мета цього розвитку забезпечується здійсненням реальних високоефективних інвестиційних проектів, а сам процес стратегічного розвитку підприємства являє собою не що інше, як сукупність реалізованих у часі цих інвестиційних проектів. Саме ця форма інвестування дозволяє підприємству успішно проникати на нові товарні й регіональні ринки, забезпечувати постійне зростання своєї ринкової вартості.

2) Реальне інвестування перебуває в тісному взаємозв'язку з операційною діяльністю підприємства. Завдання збільшення обсягу виробництва й реалізації продукції, розширення асортиментів вироблених виробів і підвищення їхньої якості, зниження поточних операційних витрат вирішуються, як правило, у результаті реального інвестування. У свою чергу, від реалізованих підприємством реальних інвестиційних проектів багато в чому залежать параметри майбутнього операційного процесу, потенціал зростання обсягів його операційної діяльності.

3) Реальні інвестиції забезпечують, як правило, більше високий рівень рентабельності в порівнянні з фінансовими інвестиціями. Ця здатність генерувати більшу норму прибутку є одним зі спонукальних мотивів до підприємницької діяльності в реальному секторі економіки.

4) Реалізовані реальні інвестиції забезпечують підприємству стійкий чистий грошовий потік. Цей чистий грошовий потік формується за рахунок амортизаційних відрахувань від основних коштів і нематеріальних активів навіть у ті періоди, коли експлуатація реалізованих інвестиційних проектів не приносить підприємству прибуток.

5) Реальні інвестиції піддаються високому рівню ризику морального

старіння. Цей ризик супроводжує інвестиційну діяльність як на стадії реалізації реальних інвестиційних проєктів, так і на стадії постінвестиційної їхньої експлуатації. Стрімкий технологічний прогрес сформував тенденцію до збільшення рівня цього ризику в процесі реального інвестування.

6) Реальні інвестиції мають високий ступінь протидії інфляційного захисту. Досвід показує, що в умовах інфляційної економіки темпи росту цін на багато об'єктів реального інвестування не тільки відповідають, але й у багатьох випадках навіть обганяють темпи росту інфляції, реалізуючи ажіотажний інфляційний попит підприємців на матеріалізовані об'єкти підприємницької діяльності.

7) Реальні інвестиції є найменш ліквідними. Це пов'язане з вузькою цільовою спрямованістю більшості форм цих інвестицій, що практично не мають у незавершеному виді альтернативного господарського застосування. У зв'язку із цим компенсувати у фінансовому відношенні невірні управлінські рішення, пов'язані з початком здійснення реальних інвестицій, украй складно.

Реальні інвестиції здійснюються підприємствами в різноманітних формах, основні з яких представлені на рис. 1.

Специфічний характер реального інвестування і його форм визначають певні особливості його здійснення на підприємстві. При високій інвестиційній активності підприємства з метою підвищення ефективності керування реальними інвестиціями розробляється спеціальна політика такого керування.

Політика керування реальними інвестиціями являє собою частину загальної інвестиційної стратегії підприємства, що забезпечує підготовку, оцінку й реалізацію найбільш ефективних реальних інвестиційних проєктів.

Специфічний характер реального інвестування і його форм визначають певні особливості його здійснення на підприємстві. При високій інвестиційній активності підприємства з метою підвищення ефективності керування реальними інвестиціями розробляється спеціальна політика такого керування.

Рис 1 Форми реального інвестування

Політика керування реальними інвестиціями являє собою частина загальної інвестиційної стратегії підприємства, що забезпечує підготовку, оцінку й реалізацію найбільш ефективних реальних інвестиційних проектів.

1.3 Сутність інвестиційного менеджменту, його місце в системі загального менеджменту підприємства

Інвестиційний менеджмент – процес управління всіма аспектами інвестиційної діяльності підприємства; система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних зі здійсненням різних аспектів інвестиційної діяльності підприємства.

Інвестиційний менеджмент органічно входить до загальної системи управління підприємством. Інвестиційний менеджмент розглядався як:

- на початковому етапі (до 50 років XX сторіччя) – один з відокремлених напрямків системи фінансового менеджменту як “довгострокові фінансові рішення”;
- на другому етапі (у 50 роках XX сторіччя) – система управління фінансовими інвестиціями підприємства;
- на останньому етапі – система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень щодо здійснення інвестицій у реальній, фінансовій та інших сферах підприємства.

Принципи інвестиційного менеджменту

1. Орієнтування на стратегічні цілі розвитку підприємства.
2. Інтегрованість у загальну систему управління підприємством.
3. Комплексний характер розроблених інвестиційних рішень. Високий динамізм формування інвестиційних рішень.
4. Багатоваріантність підходів до формування інвестиційних рішень.

Основна мета інвестиційної менеджменту: максимізація добробуту акціонерів (власників) за умови забезпечення оптимальних темпів економічного зростання підприємства на окремих етапах його життєвого циклу, що забезпечується шляхом максимізації його ринкової вартості.

У процесі реалізації основної мети **інвестиційний менеджмент спрямований на вирішення наступних завдань:**

- забезпечення високих темпів розвитку підприємства завдяки ефективній інвестиційній діяльності;
- забезпечення максимізації інвестиційного доходу у передбаченому рівні інвестиційного ризику;
- забезпечення мінімізації інвестиційного ризику у передбаченому рівні інвестиційного доходу;
- забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі здійснення інвестиційної діяльності;
- пошук шляхів прискорення реалізації діючих інвестиційних програм підприємства.

Основні функції інвестиційного менеджменту

1). Функції інвестиційного менеджменту як системи, що управляє:

- розробка інвестиційної стратегії;
- створення організаційної структури, що забезпечує прийняття і реалізацію управлінських рішень по всіх аспектах;
- формування інформаційних систем обґрунтування і прийняття інвестиційних рішень;
- здійснення аналізу показників інвестиційної діяльності;
- здійснення планування інвестиційної діяльності по основних її напрямках;
- розробка системи стимулювання реалізації прийнятих інвестиційних рішень;
- здійснення контролю реалізації прийнятих інвестиційних рішень.

2). Функції інвестиційного менеджменту, як спеціалізованої системи управління:

- управління реальними інвестиціями;
- управління фінансовими інвестиціями;
- управління формуванням інвестиційних ресурсів;
- управління грошовими потоками від інвестиційної діяльності.

Таблиця 2

Система основних завдань управління інвестиціями

Головна ціль управління інвестиційною діяльністю	Основні задачі управління інвестиційною діяльністю, що спрямовані на реалізацію його головної цілі
Забезпечення максимізації добробуту власників підприємства в поточному і перспективному періоді	1. Забезпечення достатньої інвестиційної підтримки високих темпів розвитку операційної діяльності підприємства.
	2. Забезпечення максимальної доходності (прибутковості) окремих реальних і фінансових інвестицій та інвестиційної діяльності підприємства в цілому при встановленому рівні інвестиційного ризику
	3. Забезпечення мінімізації інвестиційного ризику по окремих реальних і фінансових інвестиціях та по інвестиційній діяльності підприємства в цілому при встановленому рівні їхньої доходності (прибутковості)
	4. Забезпечення максимальної ліквідності інвестицій і можливостей швидкого реінвестування капіталу при зміні Зовнішніх і внутрішніх умов здійснення інвестиційної діяльності
	5. Забезпечення формування достатнього обсягу інвестиційних ресурсів в оптимальній структурі відповідно до прогнозованих обсягів інвестиційної діяльності
	6. Забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі здійснення інвестиційної діяльності
	7. Пошук шляхів прискорення реалізації діючої інвестиційної програми підприємства

Відповідно до моделі прийняття рішення та основних функцій інвестиційний менеджер повинен функціонально їх наповнювати конкретними діями і процедурами.